

l'abrigave» a. 1250, procés dels heretges de Gósol (PPujol, *DocVgUrg.*, 15.16). El reglament dels Templers, que disposa que «ls corses dels freres sien *vetlats* en l'esglesa» (MiretS, *TemplH.*, 543) és de c. 1300, o poc després, en la versió catalana del text llatí, car només aquest és de 1201-04.

Mot cabdal en la qüestió fonètica *ll/ill*. Aquí, com en els altres en *-ill-* a l'E. Mj. es troba generalment escrit *-ill-* i avui es pronuncia amb *ll* a les Illes; i, en el Continent, a tot el P. Val., fins incloent-hi les comarques de l'Ebre; però a l'E. Mj. hi havia hagut ja (almenys en els mots en J, G, com BAJULUS o VIGILARE) cert matís palatal, que en el Nord s'ha reforçat fins a convertir-se en una *l* geminada (= *ll*): *vetllar* = *vøllá*; si bé els ms. medievals, amb llur imperfecte sistema gràfic sovint només ho escriuen amb *ll* simple, i més generalment *ll*. Com que el matís palatal era llavors lleu, no té gaire expressió gràfica, i així es troba escrit *vetlar* o *vellar* (= *vellar*) generalment, però també a vegades *veyllar*.

El que hi havia sota aquestes grafies vacil·lants seria sempre un so doble amb matís palatal, més dèbil o més marcat, sigui *veqlar* o *vellar*; alguns més acurats ja ho donen entendre amb la grafia *veytlar*: «en aquella ora los pastors sobre lur bestiar *veytlaven*», «lo cors meu --- longamet l'é eu --- *veytlat* e del trebayl --- volria ésser delliuurat», *VidesR*, 19r1, 7v2, i sovint en aquesta obra (si bé no constant, car també algun cop es cansa l'escriba i hi posa *veylar*, 40r1, o bé *vetlar* i anàlegs); sobretot en el Ross., però també lluny dels Pirineus: «lo qual confrare --- no hauria amics en la vila que-l *veyllassen*» a. 1381 (reglament de confraries, *CoDoACA* xl, 249); sobre la qüestió, veg. *LleuresC*, 306, § 28. Un antecedent directe d'aquest grup es conserva encara fins avui en valls de l'Alt Aragó en la forma *il*: «este enfermo hay que *bejlárla*» Bielsa (1965).

«Si sentim --- menjança en nostre lit, e no podem durmir, significat és --- que nostra oració és breu, cor poc *vetlam* en pregar Déu: molt és mellor cosa pregar Déu e *vetlar*, que voler durmir e sentir puçes ---», Lull (*Blanq.*, *NCL*, i, 162.1). «Quant haguem molt pensat, adormim-nos per lassedat de *vetlar* que haviem feit», Jaume I (Ag., 281); «Les altres nits *vetlava* tro que's feya l'alba», «una fembra dejunava e *vetlava* faent oració ---», *Eiximplis* (reco. Ag. II, 306; I, 320). «Ja cansats de *vetlar*, adormiren-se que ja era de dia», JoMartorell (Ag. III, 154).

És possible i no inversemblant que a mj. S. xv ja s'hagués esborrat del tot a València el matís palatal: «Aquell' amor hon Venus ha sa regna / --- / torba lo seny, suptilitats enfosca, / e sa dolor, durment hom, ella *vella*: / solaços vol, e prestament, la cetla; / qui n'és plagat la rahó té molt fosca / ---», Ausiàs LXXXVII, 17f.

On *cella* deu ser metonímia de cèl·lula (cerebral) per 'cervell, raó'; car si bé no es pot descartar del tot l'alternativa que *cella* es pronunciés algun temps amb palatal, és poc versemblant, i no n'hi ha testimonis (ni en toponímia, on hi ha *Cella* però amb *l* simple, amb

tractament radicalment hereditari); V. també *Spill*, infra. En tot cas avui *vetlar*, pronunciat amb *ll* s'oposa a la forma *vetllar* del Princ.: pertot en el P. Val. hi ha *vetlar* i la *vella* (J. G. M., «El Camí», 14-iv-1934) com en les Illes, però s'ha establert la còmoda i excel·lent convenció que pertot s'ortografiïn aqueixos mots amb *-ill-*: pronunciant-hi *ll* els uns, i dient-ho *ll* amb *l* no palatal i geminada els altres. El que no podem aprovar és que hi hagi qui ho pronuncii amb consonant simple, sigui amb *-l-* o amb *-l-*. En OPou (*TbPu.*, 180) hem d'entendre *ll* allà on els seus tipògrafs valencians li van grafir: «*vellar* a fins que és molt vespre: ad multam noctem vigilare» (*TbPu.*, 180).

El mot designa les idees de 'no dormir', sigui per insomni, sigui per estudi, sigui vetllant malalts, que de tot n'hi ha cites antigues; acompanyar el traspassat de cos present: «si s'esdevindrà que aquell confrare, de nit, pas d'aquesta vida, que tres confreres *vetlen* lo cors» a. 1331 (*CoDoACA* xl, 99); o 'prestar vigilància militar': «fon comandat que aquells qui a la guàrdia eren diputats, armats *vetlassen*», *Quinto Cúrcio* (1481, *DAG.*); i en símbol d'això *vetllar les armes* el qui és elevat al rang de cavaller «deu venir a l'esgleya pregar Déu la nit ans del dia que deu ésser cavayler, e deu *vetlar* e star en pregueres e en contemplació», Lull (*Orde de Cavalleria*, 21).

De totes aquestes accepcions es manté reminiscent la nostra literatura, en reprendre, amb la Renaixença, la poesia de gran estil: «Mon pare —diu— voldria ser cavaller com ell / --- / --- ta petició m'agrada y ton llenguatge; / demana a si a ton oncle li plauen com a mi. / —És hora, tanmateix —diu l'altre comte—, / puix no és ja cavaller, que 'n sia prompte: / que *vetlle* anit les armes, jo lo'n faré al matí», *Canigó* I, 4e; «A l'odi d'eixa turba incircumcisa / que us *vetlla* famejant», Alcover (*David, Poemes Bi.*, 63).

En aquesta metàfora hem de veure ja el germe de l'accepció marinera, que puc testificar pertot en les nostres costes (oblidada de tots els dicc.): es diu que els *esculls* o *roques* marines, *vetllen* quan sobresurten notablement de la superfície de l'aigua, i així no constitueixen un perill tan gran per als navegants com les «seques», lloses, baixos i tenasses que no arriben o no passen de flor d'aigua (*LleuresC*, 37). «En altre temps d'alegres Hespèrides fou hort; / encara 'l Teide gita bocins de sa desferra, / tot braholant com monstre que *vetlla* un camp de mort», *Atl.* I, 1d.

En efecte, fins avui *vetllar* segueix en ús general en tot el territori lingüístic. En el present i en el postverbal la *vella*, la *e* es pronuncia *é* en el dialecte balear (BDLC XI, 15), *é* en l'occid. i val., mentre que en cat. or. la pronúncia ha estat vacil·lant: *bèllə* se sent molt, puc testificar-ho, a Bna. mateix i alguna comarca immediata, i en tot cas és la pronúncia general a les comarques gironeses (Girona i Alt Emp., 1910 ---; la meua família no ho ha dit mai altrament), també *rbèllə* b-emp. (Peratallada, infra). Però és veritat que a Bna. i zona central predomina amb *é*, com ja observava Fabra (*Gram.*, 1912, p. 63), i JMSagarra el fa rimar amb *e* oberta: *vetlla, ameilla* (*Comte Arnau*, p. 39);